

موضوع: بحران جامعه مدنی مصر

به مقام محترم وزارت امور خارجه!
قابل توجه مدیریت محترم دوم سیاسی

یکی از موضوعاتی که در این اواخر مورد توجه رسانه ها و بسیاری تحلیلگران قرار گرفته و بحثهای زیادی را برانگیخته، کمکهایی است که از کشورهای غربی و در رأس آنها ایالات متحده به شمار وسیعی از سازمانها و نهادهای جامعه مدنی مصر صورت گرفته است. فهمی هویی، نویسنده و تحلیلگر مشهور مصری در پایگاه اینترنتی الجزیره نت، به تاریخ 1390/5/25 برابر با 2011/8/16 مقاله ای نگاشته است با عنوان "بحران جامعه مدنی مصر" که به لحاظ اهمیت تحلیل وی، ترجمه آن در زیر تقدیم می گردد:

نمی دانم چرا با دوسیه های مربوط به سازمانهای جامعه مدنی با شفافیت و شجاعتی که سزاوار است برخورد نمی کنیم، تا آنها را از سخنان گزاف و مطالب شبهه انگیزی که مطرح می گردد خلاصی ببخشیم و آثار ابهام و ادبیات فساد را از ساحة آن دور گردانیم.

(1)

روز جمعه گذشته (2011/8/12) این موضوع محل بحث روزنامه های مختلف قاهره بود. روزنامه شروق برای نشان دادن اهمیت این موضوع، آن را در عناوین اصلی صفحه اولش قرار داده بود بدین شکل: خطرناکترین بحران میان مصر و امریکا از زمان سقوط مبارک- قاهره مشارکت نمایندگان جامعه مدنی و عرصه خصوصی را در اداره صندوق کمکه های امریکا نمی پذیرد- واشنگتن خاین شمردن سازمانهایی را که از سوی امریکا تمویل می شوند هیاهویی بی مورد می شمارد- یکی از روزنامه ها قاهره را به آغاز هجومی خصمانه بر امریکا متهم می سازد.

از جمله معلوماتی که روزنامه ها در آن روز نشر کردند این بود که واشنگتن جیمس بیفر، رئیس دفتر آژانس انکشافی امریکا در قاهره را، ده ماه پس از توظیفش به این منصب، دوباره فراخوانده است، و روزنامه وال استریت جورنال از یک مسئول امریکایی نقل کرده است که دلیل فراخوانی او اتهامات و مجادلاتی است که پیرامون کمکه های امریکا به سازمانهای جامعه مدنی در قاهره به راه افتاده است.

همچنانکه روزنامه لوس انجلس تایمز در یادداشتی نوشت که تلاشهای ایالات متحده در زمینه تقویت اصلاحات دیموکراتیک در مصر به شکل غلطی بدان نگریسته می شود، و اشاره کرد به اینکه شورای نظامی مصر جماعت‌هایی را که تمویل امریکا را دریافت می کنند به گونه ای می نگرد که گویا به نفع یک حکومت بیگانه فعالیت می نمایند. همچنین یادآور گردید که این شوری فعالیت‌های پشت پرده ای را در خلال چند ماه اخیر به راه انداخته است تا واشنگتن را از کمک مالی به جماعت‌های طرفدار دیموکراسی در بیرون از چارچوب نظارت مستقیم حکومت مصر، باز دارد.

از آنجایی که به گفته مثل مشهور "دودی بدون آتش نیست" این بازتابها و واکنشهای امریکایی دلیلی است بر اینکه موضوع سازمانهای مدنی موجب نگرانی ارگانهای مصری گردیده و از آن به تنگ آمده اند، چیزی که در اتهام یکی از اعضای شورای نظامی، جنرال حسن الروینی، به تاریخ 20 جولای متوجه برخی سازمانها گردید که آنان از تمویل بیگانه برخوردار می شوند و برخی عناصرشان در صربستان (مقر استخبارات امریکا در اروپا) آموزش می بینند.

(2)

آنچه را که روزنامه لوس انجلس تایمز از کشمکشهای پشت پرده ذکر کرده، درست است، زیرا وزارت امور اجتماعی در ماه مارچ گذشته ضمن نامه ای از طریق وزارت خارجه ملاحظاتش را پیرامون فعالیت‌های آژانس انکشافی امریکا در قاهره ابراز داشت و در آن به توافقنامه ای اشاره شد که به سال 1978 در واشنگتن امضا شده بود که چنین فعالیت‌هایی بغیر از کانالهای رسمی مصر به انجام نرسد.

در خلال چند هفته اخیر، رسانه ها بحث بازی در ساحة سیاسی مصر از طریق سازمانهای جامعه مدنی را بالا کردند. در 2011/6/23 جریده شروق گزارشی را به نشر رساند که خبرنگار آن از واشنگتن فرستاده بود و در آن گفته شده بود که سفیر جدید امریکا در مصر در برابر کمسیون امور خارجی گفته است که 600 سازمان مصری خواهان کمکهای مالی امریکا برای تقویت جامعه مدنی شده اند، و اضافه کرده بود که ایالات متحده 40 ملیون دالر را در خلال 5 ماه گذشته به سازمانهای جامعه مدنی برای تقویت دیموکراسی در مصر هزینه کرده است، یعنی با میانگین 8 ملیون دالر در هر ماه (برابر با 50 ملیون پوند مصری).

در 2011/7/28 جریده اهرام نوشت که حکومت مصر گزارشی را دریافت کرده است پیرامون 600 سازمان مدنی مصر که درخواست 650 میلیون پوند را نموده اند که قرار است از طریق کمکهای امریکا، اتحادیه اروپا، هیئتهای همکاری در کشورهای استرالیا، کانادا، هولند و آلمان تخصیص داده اند، و الاهرام یا آور شد که شورای وزیران کمسیون را برای کشف حقایق این موضوع تعیین کرده است. در 2011/8/9 روزنامه الاهرام گزارشی را نشر کرد که لوی حارنوالی تحقیقاتی را با برخی انجمنها و احزاب شروع کرده است که بعد از 25 جنوری یا پیش از آن تاسیس شده اند و با دلایل به ثبوت رسیده است که سرمایه هایی را از خارج دریافت کرده اند.

به تاریخ 2011/8/10 الاهرام مطلبی را از همکاران احمد موسی نشر کرد که در آن معلوماتی آمده بود متضمن گزارشی پیرامون همین موضوع که وزارت همکاری بین المللی در 7/14 در باره وضعیت 123 سازمان مدنی مصر آماده ساخته بود، و از آن جمله اینکه امریکائیاها 60 میلیون دالر از کمکهایی را که برای مصر در نظر گرفته شده بود به نفع فعالیتهای تقویت دیموکراسی تخصیص داده اند.

همچنان در آن گزارش آمده است که یکی از سازمانها در ماه اپریل گذشته 5 میلیون و 600 هزار دالر را برای اجرای برنامه ای که 9 ماه طول خواهد کشید، دریافت داشته است، و سازمانی دیگر یک میلیون دالر را گرفته است تا 30 حلقه تلویزیونی را برای نشر پیرامون همین موضوع آماده بسازد. انستیتوت دیموکراتیک ملی 2 میلیون و 600 هزار دالر دریافت کرده است تا ناظران ملی و نامزدان پارلمان و مجلس شوری را آموزش بدهد. بقیه مبالغی که به دیگر سازمانها و احزاب مصری داده شده از 232 تا 90 هزار دالر در نوسان بوده است.

گزارش مزبور به این نیز اشاره کرده است که فیصله امتداد فعالیت به بودجه فیدرال امریکا متضمن عبارت بیسابقه ای است که به واشنگتن حق می دهد که مبالغی از تخصیص های کمی را صرف تمویل سازمانهای جامعه مدنی نماید بدون اینکه به حکومت مراجعه صورت بگیرد!

(3)

در این راستا، گواهی مهمی وجود دارد از دکتور امانی قنديل، یکی از برجسته ترین متخصصان مصری در امور سازمانهای مردمی و جامعه مدنی (وی در سال 1955

در همین زمینه دکتورایش را گرفته و از همان زمان هم در همین زمینه کار کرده است) در گفتگویی با او آمده است:

- سازمانهای جامعه مدنی به شکل کنونی شان از آغاز دهه هشتاد در مصر ظهور کردند، از زمانی که سیاستهای درهای باز شروع شد. سرمایه دارانی در قاهره و اسکندریه به ایجاد این سازمانها مبادرت کردند تا برنامه خصوصی سازی را تشویق نمایند، و اولین انجمنی که در این چارچوب تاسیس یافت اتاق تجارت مصری-امریکایی بود که انور السادات رئیس جمهوری اسبق، فرمان ریاستی را در خصوص تاسیس آن صادر کرد.
- مرحله دوم از انجمنهای مردمی متوجه حقوق بشر گردید. آغاز آن با سازمان عربی شد که تمویل آن خودکفا و محلی بود. بعد از آن سازمانی مصری ظهور کرد که تمویل خارجی داشت و همین امر دیگران را به ورود به این عرصه مشتاق ساخت و 13 سازمان از این نوع به وجود آمد.
- در نتیجه جذابیت تمویل خارجی، انجمنها و سازمانهای مردمی به شکل قارچ گونه سر بر آوردند، و با آنکه برخی از این سازمانها به چارچوب قانونی تعیین شده پایبند ماندند و منابع تمویل شان نیز شناخته شده بود، برخی دیگر به شکل مارکیتهای و سازمانهای خانوادگی تعامل نمودند، و با آنکه اصل این است که باید رضاکار و غیرانتفاعی باشند، اما عده ای آنها را به منبعی سودآور تبدیل کردند و خواهان صرف دستمزدهایی برای اعضای مجلس اداره گردیدند.
- در این اواخر، حمله تمویلی وسیعی متوجه سازمانهای جامعه مدنی در مصر شده است، خصوصا از سوی نهادهای امریکایی و در قاهره واسطه ها و دلالانی برای انجام قراردادهای تمویلی پیدا شده اند.
- معومات موجود اشاره به این دارد که 14 سازمان به کمکهای ملیون دالری دست یافته اند و یکی از سازمانها سه ملیون دالر گرفته است تا برای سه تن از نامزدان ریاست جمهوری بازاریابی کند، کسانی که

بالاترین آرا را در انترنیت از آن خود بسازند.

- از نظر دکتور امانی قنديل، تمويل خارجي اشکالي ندارد مگر آنکه به شکل مشروط باشد و از اين رو او خواسته است که بايد جانب امريکايي سازمانهاي را که 40 ميليون دالر را ميان شان توزيع کرده است معرفي نمايد، و به شفافيت در اين زمينه پايبند بماند، تا اينکه هم حکومت و هم آراي عمومي در جريان ليست سازمانهاي دريافت کننده تمويل خارجي و هم مبالغی که دريافت کرده اند، باشند.

(4)

من شخصا از تمويل خارجي به هيچ حالت خاطر جمع نيستم و از نظر من اصل عدم برائت است خصوصا اگر از سوي دولتهاي باشد که منافع و آرزوهاي دارند، و با آنکه تمويل عرضه شده از سوي سازمانهاي بين المللي مستثنا قرار گرفته است، من در اين مورد نيز احتياط را لازم مي بينم زيرا دولتهای بزرگ بر اکثريت اين سازمانها کنترل دارند.

با ملاحظه حمله تمويلي پيهمی که به شکل ملحوظ پس از انقلاب 25 جنوري ادامه يافت، اين نگرانيها چند برابر شده است، و شايد گمان شود که تمويل کنندگان برای کسب دوستي مردم مصر صف کشيده اند، ولي تمويل در چنين حالي به شکل خاص تنها حربه ای برای نفوذ خارجي دانسته می شود، چنانکه پژوهش دکتور محمد سعید ادريس در مقاله نشر شده اش به شماره مورخ 8/2 الاهرام نشان داده است.

آنچه من در اينجا ادعا می کنم صرفا اظهار نگرانی و يا نظريه ای برخاسته از تئوري توطئه نيست، زيرا شواهد پيرامون ما دلالت بر اين دارد که سازمانهاي مردمی تمويل شونده از خارج، نقش خاورشناسان قرن نوزدهم و اوایل قرن بيستم را بازی می کنند، زيرا آن زمان آنان وظيفه داشتند به مثابه گروههاي اکتشافي، زمينه را به پيشروي نيروهاي اشغالگر آماده بسازند و برای اين منظور علم انسان شناسی (انترپولوجی) را ايجاد کردند تا حاکميت شان بر مردمان اشغال شده موفقيت آميز باشد.

در اواخر دهه نود، سازمانهاي مردمی مورد حمايت واتیکان زمينه را مساعد کردند که منطقه

ایریان غربی از اندونزی جدا گردد، همچنان که همین سازمانها جنوب سودان را از شمال آن جدا ساختند و همین گروه ها هم اکنون در کرانه غربی مشغول تشویق فلسطینیها به همزیستی و مصالحه با استمرار اشغال اسرائیل هستند.

دایرة المعارف عربی برای جامعه مدنی، در تعریف سازمانهای مردمی گفته است که سازمانهایی هستند رضاکار و مستقل و غیر انتفاعی. اما کلمه استقلالیت نیاز به توضیح دارد، زیرا کافی نیست که یک سازمان در مدیریت و در فعالیتهایش مستقل باشد، زیرا تا وقتی که در منابع تمویل خود استقلال نداشته باشد، هرگونه استقلال دیگری بی معنا است. زیرا جهت تمویل کننده است که اجندای سازمان را مشخص می نماید.

از این دیدگاه، اغلب سازمانهای جامعه مدنی مورد تمویل جهت‌های خارجی در مصر، به لحاظ استقلالیت خود در معرض اتهام قرار می گیرند، به این دلیل مبالغه نیست وقتی که سید جمال عید، مدیر شبکه عربی برای معلومات حقوق بشر، گفته است که این سازمانها برای تخریب جامعه مدنی هستند و نه آبادی آن.

جامعه مدنی واقعی تنها بر پایه تمویل خودکفا ایجاد می گردد، تا سازمانها بتوانند استقلالیت و تداوم فعالیت و همزمان نزاهت و پاکی خود را حفظ کنند. ترکها در این زمینه تجربه ممتازی دارند که برخاسته از نبوغ ایده وقف است - ایده ای که بر مقتضای آن، مردم در آباد کردن دنیا از هم سبقت می گیرند به امید آباد کردن آخرت شان- زیرا از طریق وقف بود که جامعه اسلامی در تاریخ طولانیست خود را مستقل از قدرت حاکمه بنا و بازسازی نماید.

در ترکیه 75 هزار وقف راجستر شده و 178 هزار انجمن مردمی وجود دارد که همه آنها بر تمویل خودی متکی هستند و فعالیتهای مختلف اجتماعی، خیریه و فرهنگی را پوشش می دهند.

غربیها نظام وقف را از دولت عثمانی اقتباس کردند و تا کنون هم اوقاف مهمترین منبع تمویل پوهنتونها در ایالات متحده است. اما کشورهای ما موضوع وقف را کنار گذاشته اند و سازمانهای مردمی اش به تمویل غربی وابسته شده اند. یعنی خوب را وانهادند و خراب را جایگزین آن ساخته اند. نتیجه همان شده است که آنان با آنچه از ما اقتباس کرده بودند راه پیشرفت را در پیش

گرفته اند و از آن طریق سود افزونتر برده اند،
و ما با آنچه از آنان گرفته ایم زیان افزونتر
نصیب مان شده است.. در نتیجه هرکس به چیزی
رسیده است که سزاوار آن بوده است.

.....
ترجمه کامل مقاله فوق جهت آگاهی خدمت
تقديم است.

دكتور خالدین ضیایی تاج الدین
ریس اندیشکده گفتمان تعلیمی